

DALTABAN ÇARŞISI (1877)

ARAŞTIRMACI YAZAR ADEM EZBER YAZDI/ANKARA 2018

Zor coğrafya ve yaşam zorlukların yetiştirdiği güzel insanlarıyla nam salmış ilimiz Gümüşhane, bu zorluklar yetmezmişçesine birçok defa düşman işgaline de maruz kalmıştır. Halkımız birçok kez muhacirlik yaşamış, bu zor ve acı günleri canını dişine takarak geride bırakabilmiştir. Büyük Osmanlı İmparatorluğunu yıkmayı hedeflemiş dış güçler sürekli çabalamış, Karadeniz bölgemizde yöre halkı üzerine Ruslar musallat olmuşlardır. Ruslar bu isteklerini 1828, 1877 ve nihayet 1914 Birinci Dünya Harbi ile Osmanlı'ya savaş açarak göstermişlerdir. Hicri 1293 (M.1877) yılında gerçekleşen bu savaşa 93 harbi adı verilmiştir. Bu savaşta Ruslar Erzurum ilini önce kuşatma altına almış, sonrasında Gümüşhane ilimize kadar gelebilmişlerdir. Fakat Gümüşhane'de sadece 2 ay kadar kalmış, sonrasında geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Erzurum'da yaşayan Müslüman halkımız, muhacir olmuş evlerini bırakarak göç yolunu tutmuşlardır. Kağnılar, at arabaları, yalınayak, kap kaçak, koyun kuzu, vb. ne varsa.

Kadim şehrimiz Gümüşhanemize ait tarihin tozlu raflarından bir yaprak daha açmanın mutluluğunu yaşarken, o günleri günümüze taşıyan bu gravürdeki görüntüye şahitlik etmek biraz üzüntü ve burukluk bırakmakta.

Bu sefer İpekyolu güzergâhının Gümüşhanemizdeki yol üstü durağı diyebileceğimiz, birçok dükkân, lokanta, fırın, terzi, han vb. ticarethanelerin kurulduğu küçük ama büyük bir çarşı **DALTABAN ÇARŞISI**.

21 Temmuz 1877 yılında **The Illustrated London News**, mecmuasında **"Türk&Rus Savaşı, Erzurum'dan göç – Mülteciler Gümüşhane'den geçiyor (EXODUS FROM ERZEROU – FUGITIVES PASSING THROUGH GUNESH HANEH)"** ifadeleri MONTBARO imzası ile resmedilmiştir.

Fransız, İtalyan, İngiliz vb. diğer yabancı gazete ve yayınlarında karşılaştığımız harf hatalarını genellikle ünlü harfler ve 'ş' harfinde görebilmekteyiz. Bu nedenlerle Gümüşhane kelimesinin, duyulduğu gibi yazılma geleneğiyle çok çeşitli yazım biçimlerini görebiliyoruz. (Gumche-khana, Gemischkane, Gümüşchane, Kimiş-Haneh, **Gunesh Haneh**, vb...).

Diğer yandan gezgin ve ressamların gravürlerini incelediğimizde sosyal yaşam görüntüleri ana tema olurken doğa (Dağlar ve ağaçlar) olduğundan daha büyük olarak çizildiği dikkatimizden kaçmamıştır.

Sizlerin de günümüzde neredeyse her gün gördüğü Canca Kalesi ve sol taraftaki Dağ silsilesinin bu gravürde apaçık bir şekilde resmedildiği görülmektedir. Günümüzde Daltaban Camisi olarak bildiğimiz Sadullah Efendi Camisi (Eski terminal yanında olduğu için sıkça görülen bir camimiz olup), gravürdeki minare yeri olarak uyumsuzluk gösterdiği görülmektedir. Fakat eski Gümüşhane Daltaban çarşısı fotoğraflarını incelediğimizde cami ve minarenin farklı şekillerde yeniden inşa edildiği görülmüştür. Önce cami yeniden inşa edilmiş, sonraki yıllarda da minare yer değiştirmiş, cami avlusuna çekilerek inşa edildiği görülmüştür. (Aşağıdaki fotoğraflarda açıkça gözüküyor).

Gravür uyumluluğu açısından diğer bir örtüşme noktası, Çeşme (Şadırvan). Çarşının olmazsa olmazlarından. Daltaban mahallesinde bugünkü hali ile Cihat-ı Ekber (Din uğruna yapılan büyük savaş) hatırası olarak 1. Dünya savaşı sonrasında inşa edildiği bilgisi mevcut olan çeşmenin yerinde eski bir çeşme, şadırvan olabileceği gravüre bakılarak söylenebilir. Çeşmelerin aynı yerde olması bu ihtimali kuvvetlendirirken, eski çeşme ya da şadırvanın birçok yapıda görüldüğü üzere savaş esnasında hasar görmüş, savaş sonrasında tekrar inşa edilmiş olabilir. Çeşmenin günümüze kadar birkaç defa tadilat gördüğü bilgisi mevcuttur. Çarşı, yol güzergâhı, coğrafi ve mimari yapılar uyumluluk

göstermektedir.

Not: Caminin sağ tarafında bulunan Sanayi ve Eski terminal yıkılarak yeni yerlerine taşınmış, bu boş kalan yerde günümüzde AVM inşaatı başlayacaktır. Tarihin tozlu raflarından zorda olsa Gümüşhane izlerini arayıp bulmaya ve sizlerle paylaşmaya devam edeceğiz.